

POSTANOWIENIE

20 września 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorzczuk

na posiedzeniu niejawnym 20 września 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa T. D. i M. D.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o zapłatę i ustalenie,
na skutek skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie
z 7 grudnia 2022 r., I ACa 512/22,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. obciąża kosztami postępowania kasacyjnego pozwaną,
pozostawiając ich wyliczenie referendarzowi sądowemu.**

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Przepis ten odpowiada charakterowi skargi kasacyjnej, będącej nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, o dominującym publicznoprawnym charakterze, przysługującym od orzeczeń wydanych po przeprowadzeniu dwuinstancyjnego postępowania sądowego, w którym sąd pierwszej i drugiej instancji dysponuje pełną kognicją

w zakresie faktów i dowodów. W powiązaniu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. oznacza to, że w skardze kasacyjnej nieodzowne jest powołanie i uzasadnienie okoliczności o charakterze publicznoprawnym, które stanowią wyłączną podstawę oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (przyczyn kasacyjnych).

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca Bank S.A. w W. powołała się na potrzebę wykładni art. 385¹ § 1 i 2 k.c. co do tego, jakie postanowienia charakterystyczne dla umów kredytu indeksowanych do franka szwajcarskiego są abuzywne w razie stwierdzenia przez sąd, że uprawnienie banku do jednostronnego ustalenia kursu franka szwajcarskiego rażąco narusza interesy konsumenta i jest niezgodne z dobrymi obyczajami. Wskazała również na występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych, dotyczących dopuszczalności ustalenia treści umowy kredytu – po usunięciu z niej postanowienia abuzywnego i w zakresie regulowanym tym postanowieniem – na podstawie powołanych we wniosku przepisów prawa, w tym mających zastosowanie *per analogiam*, możliwości automatycznej substytucji abuzywnego postanowienia umownego normą dyspozytywną, oceny, czy art. 358 § 2 k.c. stanowi przepis dyspozytywny znajdujący zastosowanie *ex lege* w miejsce abuzywnej klauzuli kursowej, a także znaczenia woli konsumenta w kwestii stwierdzenia nieważności umowy kredytu po wyeliminowaniu z niej nieuczciwych postanowień umownych oraz znaczenia aneksu do umowy kredytu, precyzującego sposób tworzenia kursów w tabeli bankowej, dla możliwości uznania, że umowa kredytu została pozbawiona abuzywnych elementów.

W świetle utrwalonego stanowiska, w celu uzasadnienia potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) konieczne jest wykazanie, że określony przepis prawa lub zespół tych przepisów, mimo że budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w judykaturze w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08 i z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/07)

Powołanie się na istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) wymaga natomiast sformułowania problemu prawnego i uzasadnienia, że ma on precedensowy (nowy) charakter lub znaczenie dla rozwoju prawa. Problem ten powinien odnosić się do konkretnych przepisów prawa i zostać ujęty w sposób abstrakcyjny, a zarazem wiązać się z rozpoznawaną sprawą; konieczne jest przy tym wskazanie argumentów, które prowadzą do jego rozbieżnych ocen (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07, z dnia 10 kwietnia 2014 r., IV CSK 623/13, z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14).

Bliższa analiza wniosku nie pozwalała uznać, by w sprawie zakończonej zaskarżonym wyrokiem wystąpiły twierdzone przyczyny kasacyjne.

Poruszona we wniosku problematyka – w zestawieniu z zarzutami skargi i przedmiotem postępowania – odnosiła się do konsekwencji zawarcia w umowie kredytowej powiązanej z walutą obcą (frankiem szwajcarskim) postanowień umownych odsyłających do tabel kursowych banku przy przeliczeniu waluty obcej na złote polskie i odwrotnie, jak również ryzyka walutowego będącego immanentnym elementem tego rodzaju umowy. Materia ta była wielokrotnie podejmowana w judykaturze Sądu Najwyższego w odniesieniu do zbliżonych treści umów kredytowych, co uzasadnia skrótowe odniesienie się do wywodów wniosku.

W judykaturze Sądu Najwyższego przesądzono, że określenie wysokości należności obciążającej kredytobiorcę w umowie kredytu powiązanej z walutą obcą z odwołaniem do tabel kursowych ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów oznaczania kursu waluty obcej, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron umowy kredytu. W konsekwencji postanowienia takie są niedopuszczalne jako kształtujące prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy, a ich bezskuteczność – niezależnie od dalszych postanowień umowy, w tym wyrażających ryzyko walutowe – może

prorowadzić do upadku umowy w całości (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22 i powołane tam orzecznictwo). Wyjaśniono również wielokrotnie, że klauzule określające sposób ustalenia kursu, według którego następuje przeliczenie waluty indeksacji i klauzule ryzyka walutowego są ze sobą ściśle związane, ponieważ klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej sposób przeliczenia zobowiązań stron w celu ustalenia ich wysokości. Oba typy warunków umownych stanowią zatem nierozłączne składniki mechanizmu indeksacji, a eliminacja jednego z nich rzutuje na istotę drugiego; nie mogą one zatem stanowić odrębnego przedmiotu oceny pod kątem abuzywności (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, *I.W., R.W. przeciwko Bank BPH S.A.*, ECLI:EU:C:2021:341 i nawiązujący do tego stanowiska wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 października 2023 r., II CSKP 820/23, a ponadto wyroki Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, z dnia 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, z dnia 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22 i z dnia 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22, a także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 sierpnia 2023 r., I CSK 4599/22 oraz powołane tam dalsze orzecznictwo).

Wyeeliminowanie ryzyka walutowego, charakterystycznego dla umowy kredytu powiązanego z walutą obcą, byłoby z kolei równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, że umowę taką należałoby uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, co prowadzi do wniosku, iż po wyeeliminowaniu klauzul kształtujących mechanizm indeksacji utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe i przemawia za jej całkowitą nieważnością (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr 2, poz. 20). Stanowisko to zostało podzielone w licznych późniejszych rozstrzygnięciach Sądu Najwyższego (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22 i z dnia 27 maja 2022 r., II CSKP 395/22, a także – odpowiednio – wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 405/22, z dnia 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2022 r., I CSK 2237/22 i powołane tam dalsze orzecznictwo).

W zakresie sugerowanej przez skarżącą wykładni (ustalenia treści) umowy kredytu po usunięciu z niej niedozwolonego postanowienia kursowego należało podnieść, że takie kwestie, jak prawidłowość lub celowość określonej wykładni umowy, bardzo trudno poddają się uogólnieniom, toteż nie mogą zazwyczaj stanowić materii zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., którego założeniem jest abstrakcyjny charakter. Ponadto, postulowana rekonstrukcja umowy kredytu, choć dokonywana na etapie oceny możliwości jej utrzymania po eliminacji niedozwolonego postanowienia, miałaby prowadzić *de facto* do takich samych skutków, jak substytucja niedozwolonej klauzuli umownej oparta na odwołaniu się do art. 358 § 2 k.c. lub innych przepisów, ta ostatnia natomiast – zgodnie z utrwalonym orzecznictwem – wchodzi w rachubę tylko wtedy, gdyby jej brak narażał konsumenta, przez upadek umowy w całości, na szczególnie niekorzystne skutki, przy czym decydujące w tym zakresie jest zdanie konsumenta (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 sierpnia 2022 r., I CSK 1669/22 i przywołane tam rozstrzygnięcia). Na niedopuszczalność zastąpienia niedozwolonych postanowień umownych odsyłających do kursu waluty wynikającego z tabeli bankowej odesłaniem do kursu średniego waluty indeksacji ustalanego przez Narodowy Bank Polski Sąd Najwyższy zwraca uwagę w ugruntowanej judykaturze (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22; zob. też wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2022 r., II CSKP 163/22, II CSKP 285/22 i II CSKP 382/22, z dnia 19 maja 2022 r., II CSKP 985/22 i z dnia 20 maja 2022 r., II CSKP 403/22).

Pogląd ten znajduje wsparcie w wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 16 marca 2023 r., C-6/22, *M.B.,U.B., M.B. przeciwko X S.A.*, ECLI:EU:C:2023:216, w którego sentencji stwierdzono m.in., że przepisy dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków konsumenckich (Dz. Urz. WE L 95, s. 29) stoją na przeszkodzie temu, by sąd krajowy po stwierdzeniu nieuczciwego charakteru warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem mógł zarządzić lukom wynikającym z usunięcia nieuczciwego warunku zawartego w tej umowie poprzez zastosowanie przepisów prawa krajowego, które mogłyby mieć zastosowanie do rozważanej umowy tylko odpowiednio lub przez analogię i które odzwierciedlają regułę

obowiązującą w krajowym prawie zobowiązań. W wyroku tym przesądzono również, że sąd krajowy nie może odmówić unieważnienia umowy – jeżeli po eliminacji postanowień abuzywnych nie może ona zostać utrzymana zgodnie z przepisami prawa krajowego – jeżeli konsument w sposób wyraźny się o to zwrócił. Rozstrzygnięcie to stanowi dostateczną odpowiedź na podniesione we wniosku wątpliwości dotyczące znaczenia woli konsumenta przy ocenie konsekwencji posłużenia się w umowie kredytu nieuczciwym postanowieniem umownym, bez którego – w świetle obiektywnej oceny – umowa nie może być wykonywana (por. również nawiązujący do tego stanowiska wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22). We wcześniejszym wyroku z dnia 18 listopada 2021 r., C-212/20, *M.P., B.P. przeciwko „A.”*, ECLI:EU:C:2021:934, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej jednoznacznie wykluczył ponadto dokonywanie przez sąd krajowy takiej wykładni umowy, która zmierzałaby do łagodzenia nieuczciwego charakteru postanowienia umownego, nawet jeżeli wykładnia taka odpowiadałaby wspólnej woli stron, czego zresztą skarżąca nie wykazała.

Przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego była również kwestia wpływu aneksowania umowy kredytu na pierwotną abuzywność jej postanowień (por. np. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22). Dodać trzeba przy tym, że zgodnie z orzecnictwem unijnym zapewnienie konsumentowi – kredytobiorcy możliwości spłaty rat kredytu w walucie obcej (walucie indeksacji) nie uchyla *per se* abuzywności postanowienia dotyczącego spłaty rat kredytu w walucie krajowej, w wysokości determinowanej kursem waluty obcej określanym swobodnie przez bank (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 21 września 2023 r., C-139/22, *AM i PM przeciwko mBank S.A.*, ECLI:EU:C:2023:692), ponieważ konstrukcja taka pozwala przedsiębiorcy na spekulowanie, że przez brak informacji, nieuwagę lub niezrozumienie konsument wykona dane zobowiązanie zgodnie z warunkiem, który powoduje znaczącą nierównowagę praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta).

W zestawieniu z przywołanym orzecznictwem unijnym, jak również dorobkiem orzeczniczym Sądu Najwyższego, *nota bene* w zasadzie w całości przez skarżącą pominiętym, wniosek nie ujawniał potrzeby kolejnej wypowiedzi Sądu Najwyższego w objętej nim materii.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2, art. 98 § 1-1¹, art. 108 § 1, art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

[SOP]

[ms]